

Jeugd in Drenthe

Uitkomsten voor Drenthe van de landelijke jeugdmonitor 2015

Jeugd in Drenthe

Uitkomsten voor Drenthe van de landelijke jeugdmonitor 2015

November 2016
Versie 1.0

Colofon:

Uitgave:
GGD Drenthe
Epidemiologie
Epidemiologie@ggddrenthe.nl

Auteurs:

Olga Souverein
Marjan Kuilman

Overname van gegevens is alleen toegestaan, mits voorzien van de volgende bronvermelding: GGD Drenthe. *Jeugd in Drenthe, Uitkomsten voor Drenthe van de landelijke jeugdmonitor 2015*. Assen, November 2016.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	iii
1 Inleiding	1
1.1. Leeswijzer	1
2 Methode van onderzoek	3
2.1. Uitvoering monitor	3
2.2. De vragenlijst.....	3
2.3. Analyse van de resultaten	3
2.4. Patronen en relaties	4
2.5. Vergelijkingen en trends.....	4
3 De onderzoeksgroep	5
4 Afwezigheid van school	7
4.1. Ziekteverzuim	7
4.2. Spijbelen	8
5 Lichamelijke en geestelijke gezondheid	9
5.1. Ervaren gezondheid.....	9
5.2. Psychosociaal welbevinden	10
5.3. Weerbaarheid.....	11
6 Ontbijt, groente en fruit	13
7 Bewegen.....	15
8 Roken, alcohol en drugs	17
8.1. Roken.....	17
8.2. Alcohol.....	18
8.3. Drugsgebruik	20
9 Seks en condooms.....	23
10 Pesten en cyberpesten	25
10.1. Gepest worden	25
10.2. Pesten	26
11 Sociale media en gamen.....	29
11.1. Sociale media.....	29
11.2. Gamen	30
12 Gehoorschade	33
13 Geraadpleegde bronnen	35
13.1. Digitale databases	35
13.2. Overige bronnen.....	35
Bijlage: De vragenlijst.....	37

Samenvatting

In het najaar van 2015 heeft GGD Drenthe een monitor gehouden in Drenthe onder ruim 1300 jongeren uit klas 2 en klas 4 van het voortgezet onderwijs. In 2013 heeft GGD Drenthe een grootschalig onderzoek gedaan onder ruim 8000 12 t/m 18-jarigen. De huidige monitor is gedaan in samenwerking met alle GGD'en in Nederland en het RIVM. Er is voor gekozen om alleen op provinciaal niveau mee te doen om de scholen niet overmatig te belasten. Doordat veel minder scholen meegedaan hebben aan deze monitor dan aan het onderzoek in 2013 zijn er geen cijfers beschikbaar op gemeentelijk niveau. Voor de monitor van 2015 zijn de vraagstellingen landelijk afgestemd en de vragenlijst is in heel Nederland op hetzelfde moment afgenomen. Daardoor is er voor bijna alle onderwerpen een rechtstreekse vergelijking met Nederlandse referentiecijfers mogelijk.

Uit de vergelijking met de landelijke cijfers blijkt dat in Drentse jongeren vaker wel eens hebben gerookt en vaker alcohol hebben gedronken. Voor de andere onderwerpen, zoals beweging, voeding, seksueel gedrag, sociale media gebruik, gamen, pesten, schoolbeleving, ervaren gezondheid, weerbaarheid en psychosociale problematiek, zijn de Drentse cijfers vergelijkbaar met de landelijke cijfers.

Naast een vergelijking met de landelijke cijfers, is er binnen Drenthe ook nog gekeken of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes, tussen 2^e klassers en 4^e klassers en tussen leerlingen op het vmbo en leerlingen op havo/vwo.

Wat betreft verschillen op basis van geslacht, valt op dat meisjes vaker 3 of meer dagen ziek zijn. Jongens hebben vaker een heel glas alcohol of meer gedronken dan meisjes. Jongens besteden meer tijd aan gamen en meisjes besteden meer tijd aan sociale media. Tot slot hebben meer meisjes soms last van oorsuizen of een piep in de oren dan jongens.

Leerlingen in klas 4 hebben duidelijk een ongezondere en risicovollere leefstijl dan leerlingen in klas 2. Ze drinken vaker alcohol, hebben vaker wel eens gerookt en vaker cannabis gebruikt. Daarnaast bewegen ze minder, eten ze minder vaak elke dag fruit en een ontbijt. Daarnaast lopen 4^e klassers meer risico op problematisch gebruik van social media, spijbelen ze vaker en hebben ze vaker een indicatie voor psychosociale problematiek.

Goede gezondheid is niet gelijk verdeeld in de Drentse bevolking. Een belangrijk aangrijpingspunt voor gezondheidsbeleid en preventie vormt het gegeven dat verschillen in gezondheid en in leefstijl onverminderd groot zijn tussen de opleidingsniveaus. Leerlingen op het vmbo roken vaker, drinken vaker alcohol en worden vaker gepest op school vergeleken met leerlingen op havo/vwo.

1 Inleiding

Hoe staat de Drentse jeugd ervoor in vergelijking met jongeren in de rest van Nederland qua gezondheid en leefgewoonten? In het najaar van 2015 is een monitor uitgevoerd in klas 2 en klas 4 van het voortgezet onderwijs in Drenthe waarbij vragen zijn gesteld over gezondheid en leefstijl. Dankzij de medewerking van twaalf scholen voor voortgezet onderwijs was deze monitor mogelijk. Na afloop van het invullen van de vragenlijst kreeg elke leerling een persoonlijk gezondheidsadvies. Tegelijkertijd met de Drentse monitor zijn identieke vragen gesteld in heel Nederland. In dit rapport bekijken we of er opvallende verschillen zijn tussen Drentse jongeren en de jongeren in de rest van Nederland.

In 2013 heeft GGD Drenthe een grootschalig onderzoek gedaan onder 12 t/m 18-jarigen. Toen hebben er ruim 8000 jongeren meegedaan. De huidige monitor is gedaan in samenwerking met alle GGD'en in Nederland en het RIVM en bij deze monitor is er voor gekozen op alleen op provinciaal niveau mee te doen om de scholen niet overmatig te belasten. Doordat veel minder scholen meegedaan hebben aan deze monitor dan aan het onderzoek in 2013 zijn er geen cijfers beschikbaar op gemeentelijk niveau. Voordeel van deze huidige monitor is, dat de vraagstellingen landelijk zijn afgestemd en de vragenlijst in heel Nederland op hetzelfde moment is afgenomen. Daardoor is er voor bijna alle onderwerpen een rechtstreekse vergelijking met Nederlandse referentiecijfers mogelijk.

1.1. Leeswijzer

Na het tweede hoofdstuk over de wijze waarop deze monitor is uitgevoerd en met een beschrijving van de steekproef, wordt in de volgende hoofdstukken elke keer één gezondheidsthema gepresenteerd. Deze hoofdstukken kennen een gelijke opbouw: eerst worden de belangrijkste uitkomsten samengevat, vervolgens worden de specifieke onderdelen (vraagstellingen) van het thema besproken. De gedetailleerde resultaten zijn terug te vinden in de verschillende tabellen. Daaruit worden ook patronen en relaties afgeleid voor de determinanten leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met de resultaten uit de onderzoeken van 2008 en 2013 en met landelijke cijfers.

Gemeentelijke cijfers worden in dit rapport niet gepresenteerd; de steekproef was te klein om op gemeentelijk niveau uitspraken te doen. De digitale versie van dit rapport is beschikbaar op www.GezondheidsGegevensDrenthe.nl.

2 Methode van onderzoek

2.1. Uitvoering monitor

Om een beeld te krijgen van de gezondheid en leefgewoonten van jongeren van klas 2 en klas 4 en deze te kunnen vergelijken met landelijke referentiecijfers, heeft GGD Drenthe in het najaar van 2015 een monitor gehouden onder jongeren van het voortgezet onderwijs.

Ruim 1300 Drentse leerlingen hebben een vragenlijst via internet ingevuld. Twaalf scholen in het voortgezet onderwijs werkten aan deze monitor mee. Het speciaal- en praktijkonderwijs zijn niet meegenomen in deze monitor, omdat de vraagstellingen voor deze groep leerlingen waarschijnlijk te complex zijn en de vragenlijst te lang. Na afloop van het invullen van de vragenlijst kreeg de leerling een persoonlijk gezondheidsadvies.

De huidige jeugdmonitor brengt de lichamelijke en psychosociale gezondheid van jongeren in kaart, beschrijft leefstijl en gedrag en geeft informatie over het hebben van gehoorschade. Voor deze monitor is gebruik gemaakt van een digitale vragenlijst die klassikaal via internet is ingevuld. Elke leerling kreeg hiervoor een kaartje met een persoonlijke inlogcode. Aan de deelnemende scholen is gevraagd of ze een lesuur voor de monitor beschikbaar wilden stellen. Vervolgens is per onderwijsniveau en per leerjaar aangegeven hoeveel leerlingen op de betreffende school de vragenlijst zouden moeten invullen.

Vanwege het grote aantal deelnemers is een passieve toestemmingsprocedure gehanteerd. Dit houdt in dat ieder kind deelneemt aan de monitor, tenzij er bezwaar is gemaakt door één van beide ouders of verzorgers.

2.2. De vragenlijst

De vragenlijst is tot stand gekomen in overleg met alle GGD'en in Nederland en het RIVM. Onderwerpen die aan bod kwamen waren: ziekteverzuim en spijbelen, de ervaren en geestelijke gezondheid, weerbaarheid, voeding, lichaamsbeweging, roken, alcohol- en drugsgebruik, seksualiteit, (cyber)pesten, gebruik van social media en gamen en gehoorschade. Voor alle vragen is er gebruik gemaakt van landelijke standaardvraagstellingen van de Lokale en Nationale Monitor Jeugd. Alle vragen, behalve de vragen over gehoorschade, zijn in heel Nederland op identieke wijze gesteld. In bijlage I staat de volledige vragenlijst.

2.3. Analyse van de resultaten

In deze provinciale rapportage zijn alleen de jongeren meegenomen die in Drenthe wonen. De verdeling naar geslacht, leerjaar en opleidingsniveau van de steekproef komt nooit helemaal overeen met de werkelijke verdeling in de populatie. In de analyses is hier rekening mee gehouden door gebruik te maken van weging. De percentages in dit rapport zijn daardoor representatief voor leerlingen uit klas 2 en klas 4.

Bij elk onderwerp wordt bekeken hoe de totale groep jongeren in Drenthe scoort en dit wordt statistisch vergeleken met de landelijke cijfers. Vervolgens worden de percentages voor verschillende groepen jongeren, op basis van geslacht (jongens versus meisjes), leerjaar (klas 2 versus klas 4) en schoolniveau (vmbo versus havo/vwo) uitgerekend en statistisch geanalyseerd. Als een analyse uitwijst dat het verschil tussen groepen statistisch niet op toeval berust dan noemen we dat een

significant verschil. Als hiervan sprake is, dan wordt dit verschil in de tekst benoemd. Soms lijken percentages tussen groepen van elkaar af te wijken, maar wordt daar in de tekst geen aandacht aan besteed. In dat geval zijn deze verschillen op statistische gronden aan toeval toe te schrijven.

In de vragenlijst komt het bij enkele onderwerpen voor dat niet iedereen alle vragen over dat onderwerp hoeft in te vullen. Jongeren die bijvoorbeeld geen alcohol drinken, kunnen de vervolgvragen over alcohol overslaan. In de analyse van de vervolgvragen worden dan de jongeren die geen alcohol drinken niet meer meegenomen. De percentages hebben dan niet langer betrekking op de totale groep jongeren, maar op de beperkte groep drinkers. In de tekst en de tabellen zal duidelijk worden aangegeven wanneer de percentages op een subgroep betrekking hebben.

2.4. Patronen en relaties

Risicogedrag, een minder goede gezondheid en ongezonde leefgewoonten komen bij de ene groep jongeren méér voor dan bij andere. Deze jeugdmonitor biedt de mogelijkheid om doelgroepen, patronen en onderlinge relaties te onderzoeken en te beschrijven. In dit rapport worden de resultaten systematisch naar geslacht, leeftijd (2e klas, 4e klas) en opleiding (vmbo, havo/vwo) gepresenteerd.

2.5. Vergelijkingen en trends

De resultaten van deze monitor zijn ook vergeleken met de landelijke cijfers, behalve voor het onderwerp gehoorschade, omdat dit onderwerp niet door alle GGD'en in Nederland is bevraagd.

De huidige Drentse cijfers zijn, waar dat mogelijk was, vergeleken met het onderzoek uit 2013. Omdat in 2013 jongeren uit alle klassen zijn bevraagd en in 2015 alleen jongeren uit klassen 2 en 4, hebben we voor deze vergelijking de resultaten uit 2015 vergeleken met dezelfde leeftijdsgroep uit 2013 (nl. de 13-16-jarigen).

Niet alle onderwerpen die deze keer zijn nagevraagd, zijn ook in vorige jaren nagevraagd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de vragen over het gebruik van social media en gamen. Daarnaast zijn een aantal vraagstellingen in 2015 dusdanig veranderd ten opzichte van 2013 dat een vergelijking niet of bijna niet mogelijk is. Dit geldt bijvoorbeeld voor de vraag over cyberpesten. Wanneer een vergelijking met landelijke cijfers of met resultaten uit eerdere Drentse onderzoeken niet mogelijk was, is de betreffende paragraaf niet in het hoofdstuk opgenomen.

3 De onderzoeksgroep

Van alle scholen in Drenthe hebben twaalf locaties voor voortgezet onderwijs meegedaan aan deze jeugdmonitor. In totaal hebben 1376 leerlingen uit klas 2 en klas 4 de vragenlijst volledig ingevuld.

3.1. Belangrijkste uitkomsten

Iets meer meisjes (52%) dan jongens (48%) deden mee aan deze monitor. Ook deden meer leerlingen van het havo/vwo (58%) mee dan van het vmbo (42%). Het percentage leerlingen van allochtone afkomst is laag (8%). De meeste leerlingen wonen thuis met hun vader en moeder (76%) en één op de elf leerlingen (8%) woont in een éénoudergezin. Het aandeel jongeren uit de gemeente Emmen (20%) is het hoogst, gevolgd door Noordenveld (16%). Het percentage jongeren uit Westerveld is het laagst (2%). Doordat niet alle scholen in het voortgezet onderwijs meededen is er een oververtegenwoordiging van jongeren uit Aa en Hunze, Noordenveld en Tynaarlo en zijn jongeren uit Coevorden, Hoogeveen en Midden-Drenthe ondervertegenwoordigd.

3.2. Meting van kenmerken van de onderzoeksgroep

Eerst is gevraagd in welke klas of leerjaar de jongere zit. Vervolgens is gevraagd welk soort onderwijs ze volgen, zodat het opleidingsniveau in kaart kon worden gebracht. Daarna is naar het geslacht en de leeftijd van de jongere gevraagd. De etniciteit is vastgesteld door te vragen naar het geboorteland van vader, moeder en de jongere zelf. Tevens is gevraagd wie er bij de jongere in huis wonen, zodat een indeling gemaakt kon worden naar gezinssamenstelling. Onder een éénoudergezin wordt verstaan dat de jongere of bij de vader of bij de moeder in huis woont, zonder eventuele partners. De gemeente waarin de jongere woont is bepaald op basis van de viercijferige postcode.

3.3. Resultaten in detail

Tabel 3.1 Kenmerken van de onderzoeksgroep

		Respons		Bevolking*	
		aantal	%	aantal	%
Drenthe		1376	100,0	13846	
Geslacht	Jongen	658	47,8		
	Meisje	718	52,2		
Klas	Klas 2	916	50,2	6729	48,6
	Klas 4	685	49,8	7117	51,4
Opleiding	vmbo	580	42,2		
	havo/vwo	796	57,8		
Etniciteit	Nederlands	1264	91,9		
	Marokkaans	3	,2		
	Turks	2	,1		
	Surinaams	5	,4		
	Antilliaans	7	,5		
	Overig niet-Westers	40	2,9		
	allochtoon				
	Westers allochtoon	55	4,0		
Gezinssamenstelling	Vader en moeder	1044	75,9		
	Vader/moeder en partner	105	7,6		
	Co-ouders	89	6,5		
	Eenoudergezin	128	9,3		
	Anderen/zelfstandig	10	,7		
Gemeente	Aa en Hunze	138	10,0	699	5,0
	Assen	175	12,7	1918	13,9
	Borger-Odoorn	87	6,3	690	5,0
	Coevorden	43	3,1	1033	7,5
	De Wolden	48	3,5	745	5,4
	Emmen	268	19,5	2869	20,7
	Hoogeveen	74	5,4	1596	11,5
	Meppel	63	4,6	910	6,6
	Midden-Drenthe	36	2,6	1036	7,5
	Noordenveld	218	15,8	846	6,1
	Tynaarlo	205	14,9	973	7,0
	Westerveld	21	1,5	531	3,8

*) Aantal leerlingen in klas 2 en klas 4 woonachtig in provincie Drenthe volgens voorlopige DUO gegevens met peildatum 1 oktober 2015 (definitieve gegevens waren dd 01-08-2016 niet openbaar gemaakt)

4 Afwezigheid van school

4.1. Ziekteverzuim

Ziekte of een bezoek aan de huisarts leiden tot geoorloofd verzuim van school. Ziekteverzuim kan verschillende oorzaken hebben. Niet altijd is een duidelijke lichamelijke oorzaak aan te wijzen. Ook klachten zoals hoofdpijn, vermoeidheid of klachten van psychosociale aard kunnen leiden tot schoolverzuim. Als een leerling wegens ziekte veel lessen moet missen van school, is er kans dat hij/zij achterop raakt.

4.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Ruim een kwart van de leerlingen (27%) heeft zich in de vier weken voorafgaand aan de monitor ziek gemeld op school, voor 1 of 2 dagen. Eén op de zeven (14%) was 3 dagen of langer ziek. Dit is vergelijkbaar met de landelijke cijfers. Meisjes waren vaker 3 dagen of langer ziek dan jongens.

4.1.2. Meting van ziekteverzuim

Gevraagd is naar het aantal dagen dat de jongere in de vier weken voorafgaand aan de monitor is thuis gebleven vanwege ziekte.

4.1.3. Resultaten in detail

Tabel 4.1 Aantal dagen ziek thuis in de laatste vier weken

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongens	Meisjes	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen	Niet ziek geweest	63	54	60	58	57	61	59	60
ziek thuis	1 dag	16	15	18	13	15	16	15	16
	2 dagen	11	12	10	13	12	12	12	10
	3 of meer dagen	10	19	12	16	16	12	14	15

4.1.4. Patronen en relaties

Meisjes zijn in de vier weken voorafgaand aan de monitor vaker ziek thuis gebleven en bleven ook vaker op 3 of meer dagen ziek thuis.

4.1.5. Vergelijking

De landelijke percentages zijn vergelijkbaar met de Drentse cijfers.

4.1.6. Trends

Het percentage leerlingen dat zich ziek heeft gemeld in de vier weken voorafgaand aan de monitor is vergelijkbaar met het voorgaande onderzoek. In 2013 gaf 63% van de Drentse jongeren van 13-16 jaar aan niet ziek te zijn geweest in de afgelopen vier weken.

4.2. Spijbelen

Als een leerling wegblijft van school zonder geldige reden, dan is er sprake van spijbelen. Uit het grootschalige onderzoek van GGD Drenthe in 2013 bleek dat leerlingen vooral spijbelen als ze geen zin hebben in school of als ze veel tussenuren hebben.

4.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Een op de twaalf leerlingen spijbelde in de vier weken voor de monitor: 5% spijbelde één tot twee uur en 3% spijbelde in deze periode drie uren of meer. Spijbelen komt vaker voor bij leerlingen in klas 4 vergeleken met leerlingen in klas 2.

4.2.2. Meting van spijbelgedrag

In de jeugdmonitor is het spijbelgedrag vastgesteld door te vragen naar het aantal uren dat een jongere heeft gespijbeld in de vier weken voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst.

4.2.3. Resultaten in detail

Tabel 4.2 Aantal uur gespijbeld, in de laatste 4 weken

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal uur	Niet gespijbeld	91	93	95	89	93	90	92	89
gespijbeld	1 uur	5	3	3	5	3	5	4	3
	2 uren	1	1	1	2	1	2	1	3
	3 of meer uren	3	3	2	4	3	3	3	5

4.2.4. Patronen en relaties

Leerlingen van klas 4 spijbelen vaker dan leerlingen in klas 2.

4.2.5. Vergelijking

In Drenthe lijkt er iets minder gespijbeld te worden dan in Nederland, maar het verschil is niet significant.

4.2.6. Trends

In 2013 spijbelde 91% van de 13-16-jarigen niet in de afgelopen 4 weken. Dit is vergelijkbaar met de cijfers uit 2015.

5 Lichamelijke en geestelijke gezondheid

5.1. Ervaren gezondheid

Ervaren gezondheid wordt ook wel subjectieve gezondheid of gezondheidsbeleving genoemd. Het oordeel dat jongeren zelf geven over hun gezondheid zegt veel over verschillende aspecten van gezondheid. Zo kan een ogenschijnlijk gezonde jongere zijn/haar eigen gezondheid negatief ervaren door bijvoorbeeld een ongezonde leefstijl. Het omgekeerde is ook goed mogelijk: iemand met een chronische ziekte of handicap ervaart de eigen gezondheid als goed, bijvoorbeeld omdat diegene er in het dagelijks leven weinig last van heeft.

5.1.1. Belangrijkste uitkomsten

De meeste jongeren beoordelen de eigen gezondheid als goed of zeer goed (88%). Twaalf procent geeft aan dat ze hun gezondheid als 'gaat wel' ervaren. Zeer weinig leerlingen vinden de eigen gezondheid (zeer) slecht. Dit is vergelijkbaar met de landelijke cijfers.

5.1.2. Meting van ervaren gezondheid

De ervaren gezondheid wordt gemeten door jongeren de vraag te stellen hoe zij hun eigen gezondheid beoordelen: zeer goed, goed, gaat wel, slecht of zeer slecht.

5.1.3. Resultaten in detail

Tabel 5.1 Ervaren gezondheid

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Ervaren gezondheid	(Zeer) goed	90	85	91	85	87	90	88	88
	Gaat wel	9	14	9	14	13	10	12	11
	(Zeer) slecht	0	1	0	1	0	1	0	1

5.1.4. Patronen en relaties

Er zijn geen significante verschillen in ervaren gezondheid voor geslacht, klas en schoolniveau.

5.1.5. Vergelijking

De Drentse cijfers zijn vergelijkbaar met de landelijke cijfers.

5.2. Psychosociaal welbevinden

Psychosociale problemen hebben, zeker bij jongeren, een grote impact op de kwaliteit van leven. Ze hangen direct samen met hun eigen gevoel van welbevinden, maar vaak ook met hun lichamelijke gezondheid en het algehele functioneren. Psychosociale problematiek belemmert een gezonde ontwikkeling en maakt het moeilijk om deel te nemen aan de samenleving. Jongeren die al vroeg te maken krijgen met deze problematiek, hebben een grotere kans om ook op latere leeftijd psychische problemen te krijgen.

5.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren heeft 5% een indicatie voor matig tot ernstige psychosociale problematiek en 8% heeft een indicatie voor milde problematiek. In klas 4 zijn er meer indicaties voor psychosociale problematiek dan in klas 2.

5.2.2. Meting van psychosociaal welbevinden

Voor het meten van de psychosociale gezondheid is de SDQ (*Strengths and Difficulties Questionnaire*) vragenlijst gebruikt. De vragenlijst bevat 25 vragen, zoals 'ik pieker veel' en 'ik denk na voor ik iets doe' en meet de mogelijke aanwezigheid van psychosociale problemen. Uit de antwoorden op deze vragen wordt een score berekend. Op grond van deze score kunnen jongeren ingedeeld worden in drie groepen: de groep die geen indicatie voor problemen heeft (score 0-15), de groep met een indicatie voor milde psychosociale problematiek (score 16-19) of de groep met een indicatie voor matig tot ernstige psychosociale problematiek (score 20 en hoger).

5.2.3. Resultaten in detail

Tabel 5.2 Indicatie voor psychosociale problematiek

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Indicatie voor	Geen (≤ 15)	89	84	91	82	85	89	86	86
psychosociale	Mild (16-19)	7	10	6	10	9	8	8	9
problematiek	Matig/ernstig (≥ 20)	4	6	3	7	6	3	5	5

5.2.4. Patronen en relaties

In klas 2 is er minder sprake van psychosociale problematiek dan in klas 4.

5.2.5. Vergelijking

In Nederland heeft 9% van de jongeren milde problematiek en 5% heeft matig of ernstige problematiek. Dit is vergelijkbaar met de Drentse cijfers.

5.2.6. Trends

In 2013 had 9% van alle jongeren tussen de 13 en 16 jaar een indicatie voor milde en 5% voor matig tot ernstige psychosociale problematiek. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met 2015.

5.3. Weerbaarheid

Weerbaarheid is een breed begrip dat kan worden omschreven als de mogelijkheid om nee te kunnen zeggen, voor jezelf op te kunnen komen en jezelf te blijven. Dit zijn competenties die jongeren veelal nog moeten ontwikkelen. Jongeren die voldoende weerbaar zijn, zouden minder geneigd zijn om ongezond gedrag te vertonen, en beter in staat zijn om verleidingen als alcohol, tabak en drugs te weerstaan.

5.3.1. Belangrijkste uitkomsten

De overgrote meerderheid van de Drentse jongeren is voldoende weerbaar (92%). Dit is vergelijkbaar met de landelijke cijfers.

5.3.2. Meting van weerbaarheid

Voor het meten van weerbaarheid is een vragenlijst van 8 stellingen gebruikt. Voorbeelden van stellingen zijn 'ik weet wat ik wel en niet wil' en 'ik kan heel goed nee zeggen tegen mijn vrienden'. Op elke stelling moet gereageerd worden op basis van een 5-punts schaal (helemaal mee eens; mee eens; soms wel, soms niet; mee oneens; helemaal mee oneens). Uit de antwoorden op deze stellingen wordt een score berekend. Op basis van deze score worden de jongeren ingedeeld in 'voldoende weerbaar' of 'onvoldoende weerbaar'.

5.3.3. Resultaten in detail

Tabel 5.3 Weerbaarheid

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Weerbaarheid	Voldoende	95	90	94	91	92	93	92	93
	Onvoldoende	5	10	6	9	8	7	8	7

5.3.4. Patronen en relaties

Er zijn geen verschillen aangetoond voor geslacht, leerjaar of niveau.

5.3.5. Vergelijking

In Nederland is 93% van de jongeren voldoende weerbaar. Dit is vergelijkbaar met het Drentse cijfer.

6 Ontbijt, groente en fruit

Gezonde voeding is een belangrijk onderdeel van een gezonde leefstijl. Zo hangt het eten van voldoende groente en fruit samen met een lager risico op o.a. hart- en vaatziekten en beroerte. Ontbijten geeft een puber weer energie, brengt de spijsvertering op gang en voorkomt trek in (ongezonde) tussendoortjes later op de ochtend.

6.1. Belangrijkste uitkomsten

Een kwart van alle jongeren ontbijt niet elke dag. Slechts 28% van de jongeren eet elke dag fruit. En maar liefst 11% eet (bijna) nooit fruit. Een ruime meerderheid (82%) van de jongeren eet 5 of meer dagen per week groente, maar slechts 41% van de jongeren eet elke dag groente.

6.2. Meting van voeding

In deze jeugdmonitor is gevraagd naar het ontbijtgedrag en de consumptie van fruit en groente. Dit is gedaan door te vragen hoeveel dagen per week jongeren ontbijten en fruit en groente eten.

6.3. Resultaten in detail

Tabel 6.1 Aantal dagen per week ontbijten

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Ontbijtgedrag	(Bijna) nooit	4	7	4	7	7	3	5	8
	1-4 dagen	7	10	5	11	9	6	8	11
	5-6 dagen	11	13	11	13	11	13	12	10
	Elke dag	79	70	80	69	72	78	75	72

Tabel 6.2 Aantal dagen per week fruit eten

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Fruit eten	(Bijna) nooit	12	10	8	13	12	9	11	11
	1-4 dagen	44	36	37	43	45	33	40	39
	5-6 dagen	19	24	20	22	20	23	21	19
	Elke dag	26	30	34	22	24	34	28	31

Tabel 6.3 Aantal dagen per week groente eten

	Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
	Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
	%	%	%	%	%	%	%	%
Groente eten (Bijna) nooit	1	1	1	0	1	1	1	2
1-4 dagen	20	14	18	16	20	12	17	21
5-6 dagen	41	41	40	41	40	41	41	37
Elke dag	39	45	41	42	39	46	41	40

6.4. Patronen en relaties

Leerlingen uit klas 2 eten vaker elke dag een ontbijt en eten vaker elke dag fruit dan leerlingen uit klas 4. Leerlingen op havo/vwo eten vaker elke dag fruit dan leerlingen op het vmbo.

6.5. Vergelijking

Wat betreft ontbijten, fruit en groente consumptie is het Drentse beeld vergelijkbaar met het landelijke beeld.

6.6. Trends

In 2013 at 71% van de jongeren tussen de 13 en 16 jaar elke dag een ontbijt. In 2013 zijn geen vragen gesteld over groente- en fruitconsumptie.

7 Bewegen

Regelmatig bewegen heeft een gunstig effect op de gezondheid. Je blijft niet alleen fit, maar beperkt ook de kans op overgewicht of obesitas. De norm voor gezond bewegen voor jongeren tot 18 jaar is elke dag minstens een uur lopen, fietsen of ingespannen spelen (matig intensieve lichamelijke activiteit). Hierbij moeten de activiteiten twee keer per week gericht zijn op het verbeteren of behouden van lichamelijke fitheid (kracht, lenigheid of coördinatie).

7.1. Belangrijkste uitkomsten

Maar liefst 86% van de jongeren uit klas 2 en klas 4 gaan 5 dagen per week lopend of fietsend naar school/stageplek. Slechts 22% van de jongeren beweegt elke dag minstens 1 uur. Meer dan de helft (58%) beweegt tenminste 5 dagen per week 1 uur of meer. 24% van de Drentse jongeren sport niet bij een club, vereniging of sportschool.

7.2. Meting van lichaamsbeweging

Lichaamsbeweging is gemeten door het stellen van vier vragen. De eerste vraag ging over het aantal dagen dat de jongere lopend of fietsend naar school ging. Gevolgd door vragen over aantal dagen sporten of bewegen bij een club, vereniging of sportschool, en buiten club, vereniging of sportschool. Hier ging het bijvoorbeeld over voetballen op straat, fietsen, hardlopen, skeeleren, zwemmen, thuis dansen of kranten bezorgen. In de laatste vraag moesten de jongeren alle vormen van sporten of bewegen die ze op een dag doen optellen en dan aangeven op hoeveel dagen ze tenminste 1 uur sporten of bewegen.

7.3. Resultaten in detail

Tabel 7.1 Aantal dagen per week lopend of fietsend naar school/stageplek

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen per week lopend of fietsend naar school/stageplek	(Bijna) nooit	7	4	5	6	5	7	6	8
	1-2 dagen per week	2	3	2	3	3	2	3	2
	3-4 dagen per week	6	7	5	7	5	8	6	5
	5 dagen per week	85	86	88	83	87	83	86	85

Tabel 7.2 Aantal dagen per week sporten bij club, vereniging of sportschool

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen per week sporten bij club	Sport niet bij club, vereniging of sportschool	22	25	20	27	25	21	24	22
	0-1 dag per week	14	18	15	17	16	16	16	14
	>1 dag per week	64	56	65	56	58	63	60	64

Tabel 7.3 Aantal dagen per week sporten/bewegen buiten vereniging om

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo	%	%
		%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen per week	(Bijna) nooit	16	13	10	19	14	16	15	14
	0-1 dag per week	23	25	19	29	20	30	24	27
sporten/bewegen buiten vereniging om	>1 dag per week	61	62	71	53	66	54	61	59

Tabel 7.4 Aantal dagen per week minstens 1 uur sporten of bewegen

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo	%	%
		%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal dagen per week minstens 1 uur sporten of bewegen	(Bijna) nooit	4	1	1	3	3	1	2	3
	1-2 dagen per week	11	11	11	11	13	8	11	14
	3-4 dagen per week	30	27	29	29	31	26	29	28
	5-6 dagen per week	32	40	36	35	30	44	36	34
	Elke dag	23	22	22	22	23	21	22	20

7.4. Patronen en relaties

Slechts 22% van de jongeren beweegt elke dag minstens 1 uur. Meer dan de helft (58%) beweegt tenminste 5 dagen per week 1 uur of meer. Een ruime meerderheid (86%) van de Drentse jongeren gaat 5 dagen per week fietsend of lopend naar school of stageplek. 24% van de Drentse jongeren sport niet bij een club, vereniging of sportschool. Een meerderheid (61%) van de jongeren beweegt meer dan 1 dag per week buiten een vereniging om.

Jongeren in klas 2 bewegen veel vaker meer dan 1 dag per week buiten een vereniging om dan jongeren in klas 4. Havo/vwo leerlingen bewegen minder vaak meer dan 1 dag per week buiten vereniging om dan vmbo leerlingen.

7.5. Vergelijking

Alle Drentse cijfers over sporten en bewegen zijn vergelijkbaar met de Nederlandse cijfers.

8 Roken, alcohol en drugs

8.1. Roken

Roken is verslavend en heeft nadelige gevolgen voor de gezondheid: het zorgt niet alleen voor een slechte conditie maar vergroot ook de kans op hart- en vaatziekten, bronchitis en longkanker. Sinds 1 januari 2014 mag aan jongeren onder de 18 jaar geen tabak meer verkocht worden.

8.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Eén op de drie jongeren in Drenthe heeft wel eens gerookt. Dit percentage is hoger dan in heel Nederland. Veertien procent van de jongeren rookte op het moment van de monitor, waarvan 6% iedere dag. Het percentage rokers is aanzienlijk hoger in klas 4 vergeleken met klas 2. Vmbo leerlingen roken vaker dan havo/vwo leerlingen.

8.1.2. Meting van roken

‘Heb je ooit gerookt?’ was de beginvraag. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen “een hele sigaret of meer” en “alleen een paar trekjes”. De elektronische sigaret is nadrukkelijk uitgesloten in de vraagstelling, om een vergelijking met voorgaande jaren te kunnen maken. Vervolgens is aan jongeren die ooit gerookt hebben, gevraagd hoe vaak ze op het moment van de monitor roken.

8.1.3. Resultaten in detail

Tabel 8.1 Wel eens gerookt hebben

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo	%	%
		%	%	%	%	%	%		
Ooit gerookt	Ja, een hele sigaret of meer	19	19	8	29	23	13	19	15
	Ja, alleen een paar trekjes	12	10	10	13	13	9	11	10
	Nee	69	70	82	58	64	78	69	75

Tabel 8.2 Frequentie van roken op dit moment

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo	%	%
		%	%	%	%	%	%		
Roken nu	Iedere dag	8	5	1	12	9	3	6	5
	>=1x per week, niet iedere dag	3	7	3	7	7	2	5	2
	<1x per week	2	4	2	5	3	4	3	3
	Rookt nu niet	87	84	94	77	82	91	85	89

8.1.4. Patronen en relaties

Het percentage jongeren dat ooit gerookt heeft en het percentage jongeren dat dagelijks rookt, is het hoogst in klas 4. Er wordt meer gerookt door jongeren op het vmbo dan door jongeren op havo/vwo.

8.1.5. Vergelijking

Jongeren in Drenthe hebben vaker ooit gerookt dan landelijk. Het percentage jongeren dat dagelijks rookt is in Drenthe (6%) echter vergelijkbaar met het landelijke percentage (5%).

8.1.6. Trends

De vraagstelling is in 2015 veranderd ten opzichte van 2013 en 2008. Eerder werd er gevraagd of de jongere 'wel eens tenminste een hele sigaret heeft gerookt'. Op deze vraag werd in 2013 door 36% van de 13-16-jarigen bevestigend geantwoord. Dit percentage ligt nu op 19%. Ook als de 'trekjes-rokers' mee worden gerekend, is er met 31% sprake van een voorzichtige daling in het percentage jongeren dat ooit heeft gerookt. Ook het percentage jongeren dat dagelijks rookt, lijkt licht gedaald sinds 2013. In 2013 rookte 9% van de 13-16-jarigen dagelijks en in 2015 lag dit percentage op 6%.

8.2. Alcohol

De risico's van alcoholgebruik onder jongeren zijn groot. Langdurig zwaar alcoholgebruik, maar ook incidenteel overmatig alcoholgebruik kan de hersenontwikkeling onherstelbaar beschadigen. Jongeren zijn gevoeliger voor alcoholschade dan volwassenen. Wie op jonge leeftijd begint met het drinken van alcohol, loopt bovendien meer kans op schadelijk drinkgedrag op latere leeftijd. Korte-termijneffecten van een schadelijk alcoholpatroon zijn bijvoorbeeld verwondingen, ongevallen, alcoholvergiftiging en risicovol seksueel gedrag. Sinds 1 januari 2014 mag aan jongeren onder de 18 jaar geen alcohol meer verkocht worden. Daarnaast mogen jongeren tot hun 18^e in het openbaar geen alcohol bij zich hebben.

8.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle jongeren heeft 40% wel eens een heel glas of meer alcohol gedronken. Dit is meer dan in Nederland (35%). Ook het percentage jongeren dat de laatste 4 weken een heel glas alcohol of meer heeft gedronken is hoger in Drenthe (32%) dan in Nederland (26%). Maar liefst 43% van de jongeren die alcohol drinkt, geeft aan de afgelopen vier weken tenminste 1 keer aan binge drinken te hebben gedaan. De cijfers over bingedrinken en aangeschoten/dronken zijn van Drenthe zijn vergelijkbaar met de landelijke cijfers.

8.2.2. Meting van alcoholgebruik

Aan jongeren is gevraagd of ze ooit alcohol hebben gedronken, waarbij onderscheid aangegeven kon worden tussen 'een heel glas of meer' of 'alleen een paar slokjes'. Daarna werd aan de jongeren die wel eens alcohol hadden gedronken, gevraagd op hoeveel dagen ze alcohol hadden gedronken (in hun hele leven en in de laatste vier weken), hoe vaak ze de laatste vier weken bij één gelegenheid 5 of meer drankjes hadden gedronken (binge drinken) en hoe vaak ze dronken of aangeschoten waren geweest door het drinken van alcohol (in hun hele leven en in de laatste vier weken).

8.2.3. Resultaten in detail

Tabel 8.3 Wel eens alcohol gedronken hebben

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Ooit alcohol gedronken	Ja, een heel glas of meer	46	35	18	61	45	33	40	35
	Ja, alleen een paar slokjes	22	25	31	16	22	25	23	24
	Nee	33	40	50	23	33	42	36	41

**Tabel 8.4 Heel glas of meer alcohol gedronken hebben in afgelopen 4 weken
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Laatste 4 weken alcohol gedronken (heel glas of meer)	Ja	36	28	13	51	37	25	32	26
	Nee	64	72	87	49	63	75	68	74

**Tabel 8.5 Vijf of meer drankjes met alcohol gedronken hebben bij één gelegenheid, afgelopen 4 weken
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Hoe vaak afgelopen 4 weken 5 of meer drankjes alcohol per gelegenheid	Nooit	55	59	75	46	51	66	57	59
	1-2 keer	27	23	15	32	27	23	26	24
	3-6 keer	14	13	8	17	17	8	14	11
	7 of meer	4	4	2	5	5	2	4	5

**Tabel 8.6 Frequentie van ooit dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol
(bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)**

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Dronken of aangeschoten in hele leven	Nooit	56	52	75	42	52	59	54	53
	1-3 keer	22	25	20	26	26	19	24	24
	4-10 keer	12	15	4	19	14	12	13	11
	11 keer of meer	9	8	1	14	8	10	9	11

Tabel 8.7 Frequentie van dronken of aangeschoten geweest te zijn door het drinken van alcohol, afgelopen 4 weken (bij jongeren die ooit alcohol gedronken hebben)

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Dronken of	Nooit	76	73	90	65	74	74	74	74
aangeschoten in	1-3 keer	23	25	10	33	25	24	24	22
afgelopen 4 weken	4-10 keer	1	2	0	2	1	2	1	3
	11 keer of meer	0	0	0	0	0	0	0	1

8.2.4. Patronen en relaties

Maar liefst 50% van de 2^e klassers heeft wel eens alcohol gedronken. In klas 4 is dit al opgelopen tot 77%. Jongens hebben vaker dan meisjes wel eens een heel glas alcohol of meer gedronken. Ook jongeren op het vmbo hebben vaker dan jongeren op havo/vwo wel eens een heel glas alcohol of meer gedronken.

Als je kijkt naar alcoholgebruik in de laatste vier weken valt op dat 13% van de 2e klassers en 51% van de 4e klassers een heel glas alcohol of meer heeft gedronken. Meer jongeren op het vmbo hebben de afgelopen vier weken alcohol gedronken dan op havo/vwo.

Er is sprake van binge drinken wanneer er bij één gelegenheid vijf of meer glazen alcohol wordt gedronken. Maar liefst 43% van de jongeren die alcohol drinkt, geeft aan de afgelopen vier weken tenminste 1 keer aan binge drinken te hebben gedaan. Ook hierbij liggen de percentages hoger voor klas 4 dan voor klas 2 en voor vmbo vergeleken met havo/vwo.

Ook is gevraagd of de jongeren wel eens dronken of aangeschoten zijn geweest. Van de jongeren die alcohol dronken is 46% wel eens dronken of aangeschoten geweest, 22% zelfs vier keer of vaker. 26% van de jongeren die alcohol nuttigen, is dronken of aangeschoten geweest in de vier weken voor de monitor, 24% was dit 1 tot 3 keer, 1% meer dan 3 keer. Jongeren in klas 4 zijn vaker dronken of aangeschoten geweest dan jongeren in klas 2. Maar zelfs in deze jonge leeftijdsgroep is 25% van de drinkers wel eens aangeschoten geweest en maar liefst 10% van de drinkers is 1-3 keer aangeschoten geweest in de afgelopen 4 weken.

8.2.5. Vergelijking

Jongeren in Drenthe hebben vaker alcohol gedronken dan landelijk. Van de jongeren die drinken is het percentage dat de afgelopen vier weken alcohol heeft gedronken hoger in Drenthe dan in Nederland. Binge-dinken is in Drenthe vergelijkbaar met Nederland. Dat geldt ook voor aangeschoten en dronken zijn.

8.3. Drugsgebruik

Hoewel cannabis niet sterk verslavend is, lopen jongeren die langdurig cannabis gebruiken een groter risico om ervan afhankelijk te worden. Ook is de stap naar harddrugs kleiner. Jonge blowers lopen bovendien een groter risico op een psychiatrische stoornis later in het leven. Cannabisgebruik vermindert het reactie- en concentratievermogen en het korte termijn geheugen en kan de oorzaak

zijn van slechte schoolprestaties. Daarnaast hangt cannabisgebruik vaak samen met ander probleemgedrag, zoals agressie en spijbelen.

8.3.1. Belangrijkste uitkomsten

Van alle Drentse jongeren heeft 11% wel eens softdrugs gebruikt. Vijf procent van de jongeren heeft in de vier weken voorafgaand aan de monitor softdrugs gebruikt. Vier procent van de Drentse jongeren heeft wel eens harddrugs gebruikt. Slechts een zeer klein percentage heeft in de vier weken voorafgaand aan de monitor harddrugs gebruikt. Jongens hebben vaker wel eens softdrugs gebruikt dan meisjes. In klas 4 is het recente gebruik en ooit gebruikt hoger dan in klas 2.

8.3.2. Meting van drugsgebruik

De jongeren is gevraagd of ze ooit wiet (marihuana) hebben gebruikt. Bij een bevestigend antwoord werd er gevraagd hoeveel dagen ze wiet gebruikt hebben in hun hele leven en in de afgelopen vier weken. De jongeren is ook gevraagd of ze ooit XTC, cocaïne, paddo's, amfetamine, LSD, GHB, heroïne en/of lachgas hebben gebruikt. Per soort harddrugs is er daarna, bij een bevestigend antwoord, gevraagd of ze een bepaald type wel eens en in de afgelopen vier weken gebruikt hadden.

8.3.3. Resultaten in detail

Tabel 8.8 Wel eens wiet (marihuana) of hasj gebruikt

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Ooit cannabis gebruikt	Ja	13	9	4	18	11	11	11	11
	Nee	87	91	96	82	89	89	89	89

Tabel 8.9 Wiet (marihuana) of hasj gebruik in de afgelopen 4 weken (bij jongeren die ooit cannabis gebruikt hebben)

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Laatste 4 wkn cannabis gebruikt	Ja	42	40	27	44	38	47	41	50
	Nee	58	60	73	56	62	53	59	50

Tabel 8.10 Wel eens harddrugs gebruikt

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Ooit harddrugs gebruikt	Ja	5	3	2	6	4	4	4	5
	Nee	95	97	98	94	96	96	96	95

8.3.4. Patronen en relaties

Van alle jongeren heeft 11% wel eens softdrugs gebruikt. Van deze jongeren heeft maar liefst 41% ook in de afgelopen vier weken softdrugs gebruikt. Meer jongeren in klas 4 hebben soft- en harddrugs gebruikt dan in klas 2.

8.3.5. Vergelijking

In Drenthe heeft 41% van de cannabisgebruikers ook in de laatste 4 weken cannabis gebruikt. In Nederland ligt dit percentage op 50%. Omdat dit gaat over relatief weinig jongeren, is dit geen significant verschil.

9 Seks en condooms

Jongeren experimenteren met seks. Het is belangrijk dat dit veilig gebeurt. Onveilig vrijen vergroot de kans op een seksueel overdraagbare aandoening of een onbedoelde zwangerschap.

9.1. Belangrijkste uitkomsten

19% van alle jongeren heeft al eens geslachtsgemeenschap gehad. Het percentage is hoger in klas 4 en bij leerlingen op het vmbo. Van de jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad, gebruikt 54% altijd een condoom, 32% gebruikt niet altijd een condoom en 6% gebruikt nooit een condoom.

9.2. Meting van seksueel gedrag

Aan jongeren werd als eerste gevraagd of ze wel eens hebben gezoend (tongzoenen). Deze vraag diende slechts als inleidende vraag en alleen als deze vraag bevestigend werd beantwoord, volgden de vragen over of ze wel eens geslachtsgemeenschap hebben gehad en over het gebruik van condooms. Er worden dan ook geen resultaten gepresenteerd over zoenen. In de analyse wordt er vanuit gegaan dat jongeren die nog nooit gezoend hebben, ook nog nooit geslachtsgemeenschap hebben gehad.

9.3. Resultaten in detail

Tabel 9.1 Ooit met iemand geslachtsgemeenschap gehad

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo	%	%
		%	%	%	%	%	%	%	%
Geslachtsgemeen- schap gehad	Nee, nooit	78	84	97	63	76	88	81	81
	Ja, 1 keer	6	2	2	7	6	2	4	4
	Ja, een paar keer	9	4	1	13	9	4	7	6
	Ja, regelmatig	7	10	1	17	9	6	8	9

**Tabel 9.2 Gebruik van condooms bij geslachtsgemeenschap
(bij jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad)**

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo	%	%
		%	%	%	%	%	%	%	%
Condoom gebruik	Altijd	62	42	72	52	50	66	54	52
	Niet altijd	20	50	26	33	33	28	32	27
	Nooit	7	4	2	6	6	6	6	14
	Weet niet meer	11	4	0	9	11	0	8	7

9.4. Patronen en relaties

Van de 2^e klassers heeft 3% al eens geslachtsgemeenschap gehad, bij de 4^e klassers is dit opgelopen tot 37%. Leerlingen met een vmbo opleiding hebben vaker geslachtsgemeenschap gehad dan leerlingen met een havo/vwo opleiding. 54% van de Drentse jongeren die ooit geslachtsgemeenschap hebben gehad, heeft altijd een condoom gebruikt.

9.5. Vergelijking

De Drentse percentages over geslachtsgemeenschap en condoom gebruik zijn vergelijkbaar met de Nederlandse cijfers.

9.6. Trends

In 2013 had 84% van de jongeren tussen de 13 en 16 jaar nog nooit geslachtsgemeenschap gehad. Van de jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad, had in 2013 47% altijd een condoom gebruikt.

10 Pesten en cyberpesten

10.1. Gepest worden

Pesten is het op systematische wijze verrichten van fysieke, verbale of non-verbale handelingen tegenover iemand die zich daartegen niet kan verdedigen. Pesten gebeurt alleen of in groepsverband. Een belangrijk gegeven bij pesten is dat er tussen dader en slachtoffer een ongelijke machtsverhouding bestaat. Omdat jongeren veel gebruik maken van internet en mobiele telefoon is ook gevraagd naar het pestgedrag via internet of GSM, het zogenaamde cyberpesten. Deze vorm van pesten kan kwetsender zijn en meer impact hebben omdat de verzender anoniem kan blijven. Gepest worden kan negatieve gevolgen hebben voor de emotionele en lichamelijke gezondheid van het slachtoffer. De negatieve effecten van pesten zijn vaak jaren later nog meetbaar bij de slachtoffers.

10.1.1. Belangrijkste uitkomsten

12% van de leerlingen is op school gepest in de drie maanden voorafgaand aan de monitor. Pesten op school komt vaker voor bij leerlingen op het vmbo dan bij leerlingen op havo/vwo. Zes procent van de Drentse jongeren is in de drie maanden voorafgaand aan de monitor, gepest via internet of telefoon.

10.1.2. Meting van gepest worden

In de vragenlijst is gevraagd hoe vaak een leerling de afgelopen drie maanden zelf is gepest op school. Vervolgens is op een zelfde wijze gevraagd naar pesten via internet of mobiele telefoon. Hierbij werden een aantal voorbeelden genoemd, zoals uitgescholden worden via de telefoon, bedreigd worden, of dat gemene roddels of vervelende foto's of filmpjes verspreid zijn.

10.1.3. Resultaten in detail

Tabel 10.1 Gepest worden op school in de afgelopen 3 maanden

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Gepest op school	Ja	12	11	14	9	15	9	12	11
	Nee	88	89	86	91	85	91	88	89

Tabel 10.2 Gepest worden via internet in de afgelopen 3 maanden

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Gepest via internet	Ja	4	7	7	4	7	5	6	5
	Nee	96	93	93	96	93	95	94	95

10.1.4. Patronen en relaties

Het percentage leerlingen met een vmbo-opleiding dat op school wordt gepest of dat slachtoffer is geworden van cyberpesten is hoger vergeleken met havo/vwo leerlingen.

10.1.5. Vergelijking

Landelijk geeft 11% van de jongeren aan dat ze de afgelopen drie maanden zijn gepest op school en 5% geeft aan dat ze de afgelopen drie maanden slachtoffer waren van cyberpesten. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de Drentse cijfers.

10.1.6. Trends

In 2013 gaf, net als in 2015, 12% van de jongeren aan dat ze de afgelopen 3 maanden zijn gepest op school. De vraag over cyberpesten is in 2015 heel anders gesteld dan in 2013. In 2013 werden 18 specifieke vormen van digitaal pestgedrag uitgevraagd. Deze vraag was veel uitgebreider dan de voorbeelden die in 2015 zijn gebruikt. De uitkomsten van 2015 zijn dan ook niet te vergelijken met die van 2013. In 2013 zagen we dat de helft van de jongeren aangaf slachtoffer te zijn geweest van cyberpesten en dat het flink was gestegen ten opzichte van 2008. Toen werd, met dezelfde vraag als in 2013, gevonden dat een derde van de jongeren slachtoffer was van cyberpesten.

10.2. Pesten

Pesten is het op systematische wijze uitvoeren van fysieke, verbale of non-verbale handelingen tegenover iemand die zich daartegen niet kan verdedigen. Pesten is bijvoorbeeld schelden, roddelen, vervelende berichtjes sturen, iets afpakken, spugen of iemand buitensluiten. Pesten kan een effectieve manier zijn om populair te worden of te blijven, blijkt uit onderzoek. Maar tegelijkertijd zijn klasgenoten ook bang voor de pesters. Op de lange termijn kunnen pesters sociale problemen, zoals onaangepaste gedragspatronen, krijgen. Een belangrijk gegeven bij pesten is dat er tussen dader en slachtoffer een ongelijke machtsverhouding bestaat. Omdat jongeren veel gebruik maken van internet en mobiele telefoon is ook gevraagd naar het pestgedrag via internet of GSM, het zogenaamde cyberpesten. Deze vorm van pesten kan kwetsender zijn en meer impact hebben omdat de verzender anoniem kan blijven.

10.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Acht procent van de jongeren heeft in de drie maanden voorafgaand aan de monitor zelf een ander gepest op school. Drie procent heeft zelf een ander gepest via internet of mobiele telefoon.

10.2.2. Meting van pestgedrag

In de vragenlijst is gevraagd hoe vaak een leerling de afgelopen 3 maanden zelf een ander heeft gepest op school en hoe vaak een leerling zelf een ander heeft gepest via internet of mobiele telefoon.

10.2.3. Resultaten in detail

Tabel 10.3 Pesten op school in de afgelopen 3 maanden

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Pest zelf op school	Ja	9	6	6	9	9	6	8	8
	Nee	91	94	94	91	91	94	92	92

Tabel 10.4 Pesten via internet in de afgelopen 3 maanden

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Pest zelf via internet	Ja	4	3	4	3	4	3	3	5
	Nee	96	97	96	97	96	97	97	95

10.2.4. Patronen en relaties

Er zijn geen significante verschillen voor geslacht, leerjaar of opleidingsniveau.

10.2.5. Vergelijking

Het percentage leerlingen dat een ander heeft gepest op school ligt landelijk, net als in Drenthe op 8%. Ook het percentage dat zelf een ander gepest heeft via internet in Drenthe is vergelijkbaar met het landelijke percentage.

10.2.6. Trends

In 2013 gaf 14% van alle leerlingen aan in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek iemand te pesten op school. De vraagstelling is in 2015 veranderd ten opzichte van 2013 om aan te sluiten bij de landelijk verplichte vraagstelling. In 2013 werd er gevraagd hoe vaak een leerling had meegedaan aan pesten van een andere leerling op school. In 2015 is gevraagd hoe vaak een leerling zelf een andere leerling op school had gepest. Het is niet ondenkbaar dat de veranderde vraagstelling invloed heeft gehad op het aantal leerlingen dat bevestigend heeft geantwoord. Het is daarom niet duidelijk of de daling naar 8% een verdere daling is of het gevolg van de veranderde vraagstelling. De vraag naar cyberpesten is in 2013 niet gesteld.

11 Sociale media en gamen

11.1. Sociale media

Sociale media zijn niet meer weg te denken uit het leven van veel jongeren. Ze behoren tot de manieren om contact met elkaar te zoeken en te onderhouden. Met sociale media worden hier bijvoorbeeld bedoeld: het versturen van berichten via smartphone, tablet, laptop of pc (WhatsApp, Snapchat), sociale netwerken (zoals Facebook, Twitter) en forums (zoals Fok.nl, Tweakers.net). Het gebruik van sociale media kan helpen sociale vaardigheden te ontwikkelen, maar het brengt ook risico's met zich mee. Er kan sprake zijn van problematisch gebruik van sociale media. Van problematisch gebruik kan worden gesproken als problemen ontstaan zoals lage cijfers, slecht slapen, moeite met stoppen of afname van sociale activiteiten buiten het internet. Ook kan problematisch gebruik samenhangen met depressieve gevoelens.

11.1.1. Belangrijkste uitkomsten

Meer meisjes dan jongens zijn dagelijks actief op social media. Zeven procent van de jongeren heeft risico op problematisch gebruik van social media. Het percentage meisjes (10%) dat risico loopt is hoger dan het percentage jongens (5%).

11.1.2. Meting van gebruik van social media en risico op verslaving

Er is aan de leerling gevraagd hoe vaak hij/zij actief is op social media. Daarnaast is met een vragenlijst bestaande uit zeven vragen gemeten of een leerling risico had op problematisch gebruik van social media. In deze vragenlijst moeten leerlingen op een vijf-puntsschaal aangeven hoe vaak ze bepaalde ervaringen hebben. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd naar hoe vaak ze het moeilijk vinden om met social media te stoppen, maar ook hoe vaak ze slaap te kort komen door social media. Op basis van de antwoorden op deze zeven vragen wordt een score berekend. Daarnaast kan er alleen sprake zijn van problematisch gebruik indien vaker dan 'soms' geantwoord wordt op het item 'Hoe vaak raffel je je huiswerk af om sociale media te gebruiken?' of op het item 'Hoe vaak kom je slaap te kort door social media'.

11.1.3. Resultaten in detail

Tabel 11.1 Frequentie van het gebruik van sociale media

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Gebruik van sociale media	(Bijna) nooit	8	2	4	6	6	4	5	5
	≤1 dag per week	6	2	5	4	5	4	4	3
	2-3 dagen per week	7	1	7	1	5	4	4	5
	4-5 dagen per week	8	5	8	5	6	7	7	7
	(Bijna) elke dag	70	90	75	84	79	81	80	81

Tabel 11.2 Risico op problematisch gebruik van sociale media

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Risico op problematisch gebruik sociale media	Risico (vaker dan soms)	5	10	4	11	8	7	7	8
	Geen of weinig risico	95	90	96	89	92	93	93	92

11.1.4. Patronen en relaties

Meisjes gebruiken veel vaker dan jongens (bijna) elke dag social media. Meer jongeren in klas 4 lopen risico op problematisch gebruik van social media dan jongeren in klas 2.

11.1.5. Vergelijking

In heel Nederland is 81% van de jongeren dagelijks actief op social media. Acht procent van de Nederlandse jongeren heeft risico op problematisch gebruik van social media. Deze percentages zijn vergelijkbaar met de Drentse cijfers.

11.2. Gamen

Het spelen van spellen/spelletjes op smartphone, tablet, laptop, pc, Mac of spelcomputer (zoals Playstation, Wii, Xbox) wordt door veel jongeren als een leuk tijdverdrijf gezien. Het spelen van games kan positieve effecten hebben, bijvoorbeeld op het ruimtelijk inzicht. Er kan echter ook sprake zijn van problematisch gamen. Van problematisch gebruik kan worden gesproken als er enkele problemen zijn zoals lage cijfers, slecht slapen, moeite met stoppen of verarming van 'real-life' contacten. De meeste problemen lijken zich voor te doen bij grote online games, die min of meer oneindig zijn, goed uitgewerkte beloningsmechanismen hebben en de mogelijkheid bieden om scores te vergelijken. Problematisch gamen hangt samen met depressieve gevoelens, eenzaamheid en een negatief zelfbeeld. Daarbij is het niet altijd duidelijk wat de oorzaak en wat het gevolg is. Eenzaamheid, bijvoorbeeld, kan leiden tot problematisch gamen, maar problematisch gamen kan ook leiden tot eenzaamheid.

11.2.1. Belangrijkste uitkomsten

Gamen wordt vooral door jongens gedaan (40% van de jongens en slechts 7% van de meisjes gamet (bijna) elke dag). Zes procent van de Drentse jongens heeft verhoogd risico op problematisch gamen en geen van de meisjes heeft een verhoogd risico.

11.2.2. Meting van risico op gameverslaving

Eerst is gevraagd hoe vaak de leerling games speelt. Daarna is met een vragenlijst bestaande uit zeven vragen gemeten of een leerling risico had op problematisch game-gedrag. In deze vragenlijst moeten leerlingen op een vijf-puntsschaal aangeven hoe vaak ze bepaalde ervaringen hebben. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd naar hoe vaak ze het moeilijk vinden om met gamen te stoppen, maar ook hoe vaak ze slaap te kort komen door gamen. Op basis van de antwoorden op deze zeven vragen wordt een score berekend. Daarnaast kan er alleen sprake zijn van problematisch gebruik indien

vaker dan 'soms' geantwoord wordt op het item 'Hoe vaak raffel je je huiswerk af om te gaan gamen' of op het item 'Hoe vaak kom je slaap te kort door gamen'.

11.2.3. Resultaten in detail

Tabel 11.3 Frequentie van gamen

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Frequentie	(Bijna) nooit	10	55	27	36	32	30	31	31
gamen	<=1 dag per week	11	19	13	16	15	16	15	15
	2-3 dagen per week	24	15	23	17	21	17	20	20
	4-5 dagen per week	15	5	13	8	10	10	10	11
	(Bijna) elke dag	40	7	25	23	22	27	24	24

Tabel 11.4 Risico op problematisch gamen

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe	Nederland
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/ vwo		
		%	%	%	%	%	%	%	%
Risico op	Risico (vaker dan	6	0	2	5	4	3	3	4
problematisch	soms)								
gamen	Geen of weinig risico	94	100	98	95	96	97	97	96

11.2.4. Patronen en relaties

Gamen wordt vooral door jongens gedaan. 55% van de meisjes geeft aan (bijna) nooit te gamen, terwijl 40% van de jongens juist (bijna) elke dag gamet. Tevens heeft 6% van de jongens risico op problematisch gamen, terwijl geen van de meisjes dit risico loopt.

11.2.5. Vergelijking

De Nederlandse cijfers wat betreft frequentie van gamen en risico op problematisch gamen zijn vergelijkbaar met de Drentse cijfers.

12 Gehoorschade

Gehoorschade kan veroorzaakt worden door te vaak en te lang naar hard geluid te luisteren, bijvoorbeeld bij een bezoek aan popconcerten, discotheken en festivals en door het luisteren naar harde muziek via hoofdtelefoons. Deze schade kan tijdelijk of blijvend zijn. Veel jongeren ervaren oorsuizen of een piep in de oren na het uitgaan. Veel jongeren onderschatten de gevolgen.

12.1. Belangrijkste uitkomsten

De helft van alle jongeren geeft aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een gepiep of getik in de oren, 7% heeft dat zelfs vaak of altijd. De jongeren die last hebben van oorsuizen of een piep of getik in de oren hebben daar met name last van na een popfestival, popconcert of festival (16%). Weinig jongeren dragen daarentegen gehoorbescherming.

12.2. Meting van gehoorschade

Als eerste werd gevraagd of jongeren wel eens last van oorsuizen of een piep of getik in de oren hebben gehad. Jongeren die aangaven 'soms', 'vaak' of 'altijd' last te hebben, kregen daarna de vraag wanneer ze daar last van hebben. Tot slot is gevraagd of jongeren bij die gelegenheden gehoorbescherming dragen.

12.3. Resultaten in detail

Tabel 12.1 Wel eens last van oorsuizen of een piep of getik in oren

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo	
		%	%	%	%	%	%	%
Last van oorsuizen, piep of tik in oren	Nooit	59	34	48	53	51	50	51
	Soms	36	58	44	41	42	44	43
	Vaak	5	7	7	4	6	5	6
	Altijd	1	1	1	1	0	2	1

Tabel 12.2 Wanneer jongeren last hebben van oorsuizen of een piep of getik in oren (bij jongeren die wel eens last hebben van oorsuizen, piep of getik in oren)

	%
Altijd	4
Na popfestival, popconcert, festival	32
Na discotheekbezoek	27
Na school of verenigingsfeest	11
Na luisteren met koptelefoon	25
Na muziek maken	3
Na lawaaierig werk	21
Na uitoefenen van hobby, sport	4
Na andere gelegenheid	27

Tabel 12.3 Dragen van gehoorbescherming
(bij jongeren die wel eens last hebben van oorsuizen, piep of getik in oren)

		Geslacht		Klas		Opleiding		Drenthe
		Jongen	Meisje	Klas 2	Klas 4	vmbo	havo/vwo	
		%	%	%	%	%	%	%
Gehoorbescherming	Nooit	81	78	75	86	83	75	80
	Soms	15	14	18	9	13	16	14
	Vaak	3	4	4	3	3	5	4
	Altijd	1	4	3	1	1	4	2

12.4. Patronen en relaties

De helft van alle jongeren geeft aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een gepiep of getik in de oren, 7% heeft dat zelfs vaak of altijd. Meer meisjes geven aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een piep of getik in de oren te hebben dan jongens.

De jongeren die last hadden van oorsuizen of een piep of getik in de oren hadden daar met name last van na popfestival, popconcert of festival (16%), na discotheekbezoek (13%) en na het luisteren naar muziek met koptelefoon (12%). In de categorie 'Na een andere gelegenheid' komen antwoorden als 'zomaar', 'op willekeurige momenten' en 'weet ik niet' het meeste voor (8% van de jongeren geeft deze of daarop lijkende antwoorden).

Slechts 2% van de Drentse jongeren die last heeft van oorsuizen of een piep in de oren, gebruikt altijd gehoorbescherming als ze op een plek zijn met luide muziek.

12.5. Vergelijking

De vragen over gehoorschade zijn niet in heel Nederland gesteld en een vergelijking met Nederlandse cijfers is dus niet mogelijk.

12.6. Trends

In 2013 gaf 50% van de jongeren tussen de 13 en 16 jaar aan wel eens last te hebben van oorsuizen of een piep of getik in de oren. In 2013 droeg 86% van de jongeren die wel eens last hebben van oorsuizen, piep of getik in de oren nooit gehoorbescherming. Negen procent droeg soms gehoorbescherming. Slechts 2% droeg die altijd. In 2015 is met name het percentage jongeren dat soms gehoorbescherming droeg gestegen naar 14%.

13 Geraadpleegde bronnen

13.1. Digitale databases

DUO (https://www.duo.nl/open_onderwijsdata/databestanden/vo/Leerlingen/leerlingen_vo_2.jsp; dd 01-08-2016).

13.2. Overige bronnen

Goedhart A., Treffers F., Widenfelt B. van (2003). *Vragen naar psychische problemen, bij kinderen en adolescenten*. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 58, 1018-1035.

Goodman R., Meltzer H., Bailey V. (1998). *The Strengths and Difficulties Questionnaire: A pilot study on the validity of the self-report version*. European Child and Adolescent Psychiatry. 7, 125-130.

Kuilman M., Van der Veen W.J., Van Zanden N. (2009) *Jeugd in Drenthe, Basisrapport van het jeugdonderzoek 2008, over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren 12 t/m 18 jaar*. Assen: GGD Drenthe.

Kuilman M., Van der Veen W.J., Van Zanden N. (2015) *Jeugd in Drenthe, Basisrapport van het jeugdonderzoek 2013, over de gezondheid en leefgewoonten van Drentse jongeren*. Assen: GGD Drenthe.

Leeuwen van L, Goossens F.X. (2016) *Problematisch gamen: aanbevelingen voor preventie*. Utrecht, Trimbos-Instituut.

Van Rooij T., Schoenmakers T., van de Mheen D. (2014) *Problematisch gebruik van sociale media en games*. Geraadpleegd op 16 augustus 2016 via http://4w.kennisnet.nl/media/uploads/documenten/2014-2/4w_2014-2_van-rooy_problematisch-gebruik-socialemedia-games.pdf

Wijga A.H., van den Berg M. (2013) *Weerbaarheid en gezond gedrag: een inventarisatie van interventies voor de jeugd*. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Bijlage: De vragenlijst

Vraag 1. In welke klas/leerjaar zit je?

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6

Vraag 2. Welk soort onderwijs volg je?

Je mag meer dan één antwoord geven.

- ☐ Vmbo-b (basis)
- ☐ Vmbo-k (kader)
- ☐ Vmbo-g (gemengd)
- ☐ Vmbo-t (theoretisch, mavo)
- ☐ Havo
- ☐ Vwo (atheneum, gymnasium)
- ☐ Ander soort onderwijs

Vraag 3. Hoe oud ben je?

- ☐ 12 jaar of jonger
- ☐ 13 jaar
- ☐ 14 jaar
- ☐ 15 jaar
- ☐ 16 jaar
- ☐ 17 jaar
- ☐ 18 jaar of ouder

Vraag 4. Ben je een jongen of een meisje?

- ☐ Jongen
- ☐ Meisje

Vraag 5. Wat zijn de 4 cijfers van de postcode van het adres waar je woont?

Vraag 6. In welk land ben je geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Suriname
- ☐ (Voormalige) Nederlandse Antillen of Aruba
- ☐ Duitsland
- ☐ België
- ☐ Indonesië
- ☐ Ander land, namelijk [in opklapscherm keuze uit alle landen]

Vraag 7. In welk land is je moeder geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Suriname
- ☐ (Voormalige) Nederlandse Antillen of Aruba
- ☐ Duitsland
- ☐ België
- ☐ Indonesië
- ☐ Ander land, namelijk [in opklapscherm keuze uit alle landen]

Vraag 8. In welk land is je vader geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Marokko
- ☐ Turkije
- ☐ Suriname
- ☐ (Voormalige) Nederlandse Antillen of Aruba
- ☐ Duitsland
- ☐ België
- ☐ Indonesië
- ☐ Ander land, namelijk [in opklapscherm keuze uit alle landen]

Vraag 9. Bij wie woon je de meeste dagen van de week?

Je mag één antwoord geven.

- ☐ Bij mijn ouders (samen)
- ☐ Ongeveer de helft van de tijd bij mijn ene ouder en de helft van de tijd bij mijn andere ouder
- ☐ Bij mijn moeder en haar partner
- ☐ Bij mijn vader en zijn partner
- ☐ Alleen bij mijn moeder
- ☐ Alleen bij mijn vader
- ☐ Bij anderen (bijv. pleegouders, andere familie, internaat)
- ☐ Ik woon op mezelf

Vraag 10. Hoe is over het algemeen je gezondheid?

- ☐ Zeer goed
- ☐ Goed
- ☐ Gaat wel
- ☐ Slecht
- ☐ Zeer slecht

Vraag 11. Wil je alsjeblieft bij iedere vraag een kruisje zetten in het vakje voor "Niet waar", "Een beetje waar" of "Zeker waar". Het is belangrijk dat je alle vragen zo goed mogelijk beantwoordt, ook als je niet helemaal zeker bent of als je de vraag raar vindt.

Wil je alsjeblieft bij je antwoorden denken hoe dat bij jou de laatste 6 maanden is geweest.

	Niet waar	Een beetje waar	Zeker waar
Ik probeer aardig te zijn tegen anderen. Ik houd rekening met hun gevoelens	☐	☐	☐
Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stil zitten	☐	☐	☐
Ik heb vaak hoofdpijn, buikpijn, of ik ben misselijk	☐	☐	☐
Ik deel makkelijk met anderen (snoep, speelgoed, potloden, etc.)	☐	☐	☐
Ik word erg boos en ben vaak driftig	☐	☐	☐
Ik ben nogal op mijzelf. Ik speel meestal alleen of bemoei mij niet met anderen	☐	☐	☐
Ik doe meestal wat me wordt opgedragen	☐	☐	☐
Ik pieker veel	☐	☐	☐
Ik help iemand die zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt	☐	☐	☐
Ik zit constant te wiebelen of te friemelen	☐	☐	☐
Ik heb minstens één goede vriend of vriendin	☐	☐	☐
Ik vecht vaak. Het lukt mij andere mensen te laten doen wat ik wil	☐	☐	☐
Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen	☐	☐	☐
Andere jongeren van mijn leeftijd vinden mij over het algemeen aardig	☐	☐	☐
Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk om me te concentreren	☐	☐	☐
Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties. Ik verlies makkelijk mijn zelfvertrouwen	☐	☐	☐
Ik ben aardig tegen jongere kinderen	☐	☐	☐
Ik word er vaak van beschuldigd dat ik lieg of bedrieg	☐	☐	☐
Andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij	☐	☐	☐
Ik bied vaak anderen aan hen te helpen (ouders, leerkrachten, kinderen)	☐	☐	☐
Ik denk na voor ik iets doe	☐	☐	☐
Ik neem dingen weg die niet van mij zijn thuis, op school of op andere plaatsen	☐	☐	☐
Ik kan beter met volwassenen opschieten dan met jongeren van mijn leeftijd	☐	☐	☐
Ik ben voor heel veel dingen bang, ik ben snel angstig	☐	☐	☐
Ik maak af waar ik mee bezig ben. Ik kan mijn aandacht er goed bij houden	☐	☐	☐

De onderstaande uitspraken gaan over opkomen voor jezelf en het maken van keuzes (zoals over pesten, kleding, uitgaan, roken, alcoholgebruik, seksualiteit).

Vraag 12. Geef aan in hoeverre je het eens bent met onderstaande uitspraken.

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Helemaal mee eens	Mee eens	Soms wel, soms niet	Mee oneens	Helemaal mee oneens
Ik weet wat ik wel en niet wil	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zeg het als iemand iets doet wat ik vervelend vind	☐	☐	☐	☐	☐
Ik laat mij makkelijk overhalen om dingen te doen die ik niet wil	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kan heel goed nee zeggen tegen mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het moeilijk om hulp te vragen als iemand mij lastig valt	☐	☐	☐	☐	☐
Ik doe alleen maar dingen die ik zelf echt wil	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kom voor mezelf op als iemand mij uitscheldt, beledigt of bedreigt	☐	☐	☐	☐	☐
Als mijn vrienden iets doen wat ik eigenlijk niet wil dan doe ik toch maar mee	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 13. Op hoeveel dagen per week ga je lopend of fietsend naar school of naar je stageplek?

- ☐ (Bijna) nooit
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 dagen per week
- ☐ 3 dagen per week
- ☐ 4 dagen per week
- ☐ 5 dagen per week

Vraag 14. Op hoeveel dagen per week doe je aan sport bij een club, vereniging of sportschool?

Bijvoorbeeld: fitness, zwemmen, voetbal, tennis, dansen etc.

- ☐ Ik sport niet bij een club, vereniging of sportschool
- ☐ Minder dan 1 dag per week
- ☐ 1 dag per week
- ☐ Meerdere dagen per week
- ☐ Elke dag

Vraag 15. Op hoeveel dagen per week sport of beweeg je in je vrije tijd zonder club, vereniging of sportschool?

Bijvoorbeeld: voetballen op straat, fietsen, hardlopen, skeeleren, zwemmen, thuis dansen, kranten bezorgen etc. (lopen en fietsen naar school niet meetellen).

- ☐ (Bijna) nooit
- ☐ Minder dan 1 dag per week
- ☐ 1 dag per week
- ☐ Meerdere dagen per week
- ☐ Elke dag

We willen graag weten op hoeveel dagen per week je minstens 1 uur sport of beweegt.

Tel alle vormen van sporten of bewegen die je op een dag doet bij elkaar op.

Bijvoorbeeld: op maandag fiets je 15 minuten naar school, je hebt 50 minuten schoolgym, je fietst 15 minuten terug naar huis en 's avonds ga je 20 minuten hardlopen: op die dag heb je minstens 1 uur bewogen.

Doe dit voor alle dagen per week.

Vraag 16. Op hoeveel dagen per week sport of beweeg je minstens 1 uur?

- ☐ (Bijna) nooit
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 dagen per week
- ☐ 3 dagen per week
- ☐ 4 dagen per week
- ☐ 5 dagen per week
- ☐ 6 dagen per week
- ☐ Elke dag

Vraag 17. Op hoeveel dagen per week ontbijt je?

- ☐ (Bijna) nooit
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 dagen per week
- ☐ 3 dagen per week
- ☐ 4 dagen per week
- ☐ 5 dagen per week
- ☐ 6 dagen per week
- ☐ Elke dag

Vraag 18. Op hoeveel dagen per week eet je fruit?

- ☐ (Bijna) nooit
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 dagen per week
- ☐ 3 dagen per week
- ☐ 4 dagen per week
- ☐ 5 dagen per week
- ☐ 6 dagen per week
- ☐ Elke dag

Vraag 19. Op hoeveel dagen per week eet je groente?

- ☐ (Bijna) nooit
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 dagen per week
- ☐ 3 dagen per week
- ☐ 4 dagen per week
- ☐ 5 dagen per week
- ☐ 6 dagen per week
- ☐ Elke dag

De volgende vragen gaan over roken. Hiermee bedoelen we sigaretten en sjek, geen elektronische sigaret.

Vraag 20. Heb je ooit gerookt?

- ☐ Ja, een hele sigaret of meer
- ☐ Ja, alleen een paar trekjes
- ☐ Nee → **Ga naar vraag 22**

Vraag 21. Hoe vaak rook je nu?

- ☐ Elke dag
- ☐ Minstens 1 keer per week, maar niet elke dag
- ☐ Minder dan 1 keer per week
- ☐ Ik rook niet

Vraag 22. Heb je ooit alcohol gedronken?

- ☐ Ja, een heel glas of meer
- ☐ Ja, alleen een paar slokjes
- ☐ Nee → **Ga naar vraag 26**

Vraag 23. Op hoeveel dagen heb je alcohol gedronken?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nooit	1 of 2 dagen	3 t/m 5 dagen	6 t/m 9 dagen	10 t/m 19 dagen	20 t/m 29 dagen	30 dagen of meer
In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 24. Hoe vaak heb je in de laatste 4 weken VIJF OF MEER drankjes met alcohol gedronken bij één gelegenheid (bijvoorbeeld op een feestje of op één avond)?

- ☐ Nooit
- ☐ 1 keer
- ☐ 2 keer
- ☐ 3 of 4 keer
- ☐ 5 of 6 keer
- ☐ 7 of 8 keer
- ☐ 9 keer of vaker

Vraag 25. Hoe vaak ben je dronken of aangeschoten geweest door het drinken van alcohol?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nooit	1 keer	2 keer	3 keer	4 t/m 10 keer	11 keer of vaker
In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 26. Heb je ooit wiet (marihuana) of hasj gebruikt?

- ☐ Ja
- ☐ Nee → **Ga naar vraag 28**

Vraag 27. Op hoeveel dagen heb je wiet (marihuana) of hasj gebruikt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nooit	1 of 2 dagen	3 t/m 5 dagen	6 t/m 9 dagen	10 t/m 19 dagen	20 t/m 29 dagen	30 dagen of meer
In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 28. Heb je ooit één van de volgende middelen gebruikt: XTC (ecstasy, MDMA), cocaïne, paddo's, amfetamine (uppers, pep of speed), LSD, GHB, heroïne en/of lachgas?

- ☐ Ja
- ☐ Nee → **Ga naar vraag 30**

Vraag 29. Welke van de volgende middelen heb je gebruikt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Niet gebruikt	In de laatste 4 weken gebruikt	Wel gebruikt, maar langer dan 4 weken geleden
XTC (ecstasy, MDMA)	☐	☐	☐
Cocaïne (coke of wit)	☐	☐	☐
Paddo's (hallucinogene paddenstoeltjes of magic mushrooms)	☐	☐	☐
Amfetamine (uppers, pep of speed)	☐	☐	☐
LSD	☐	☐	☐
GHB	☐	☐	☐
Heroïne	☐	☐	☐
Lachgas	☐	☐	☐

Vraag 30. Hoeveel dagen ben je de laatste 4 weken dat er school was thuis gebleven, omdat je ziek was? *Vakantieweken niet meetellen bij die 4 weken.*

schooldagen

Vraag 31. Hoeveel lesuren heb je de laatste 4 weken dat er school was gespijgeld?

Vakantieweken niet meetellen bij die 4 weken.

lesuren

De volgende vragen gaan over pesten. Pesten is bijvoorbeeld schelden, roddelen, vervelende berichtjes sturen, iets afpakken, spugen of iemand buitensluiten. Met pesten wordt hier bedoeld dat een persoon door anderen wordt getreiterd op een manier die deze persoon echt niet leuk vindt.

Vraag 32. Hoe vaak ben je de laatste 3 maanden gepest op school?

- ☐ Nooit
- ☐ Minder dan 2 keer per maand
- ☐ 2 of 3 keer per maand
- ☐ Ongeveer 1 keer per week
- ☐ Meerdere keren per week

Vraag 33. Hoe vaak heb je de laatste 3 maanden zelf een andere leerling op school gepest?

- ☐ Nooit
- ☐ Minder dan 2 keer per maand
- ☐ 2 of 3 keer per maand
- ☐ Ongeveer 1 keer per week
- ☐ Meerdere keren per week

De volgende vragen gaan over pesten via internet of mobiele telefoon. Het gaat om pesten op een manier die de ander echt niet leuk vindt. Voorbeelden zijn:

- iemand uitschelden via de telefoon
- iemand bedreigen, bijvoorbeeld in een tweet
- gemene roddels over iemand verspreiden op internet
- vervelende foto's of filmpjes van iemand op internet zetten, bijvoorbeeld op YouTube

Vraag 34. Hoe vaak ben je de laatste 3 maanden gepest via internet of mobiele telefoon?

- ☐ Nooit
- ☐ Minder dan 2 keer per maand
- ☐ 2 of 3 keer per maand
- ☐ Ongeveer 1 keer per week
- ☐ Meerdere keren per week

Vraag 35. Hoe vaak heb je de laatste 3 maanden zelf een ander gepest via internet of mobiele telefoon?

- ☐ Nooit
- ☐ Minder dan 2 keer per maand
- ☐ 2 of 3 keer per maand
- ☐ Ongeveer 1 keer per week
- ☐ Meerdere keren per week

De volgende vraag gaat over sociale media. Met sociale media bedoelen we bijvoorbeeld:

- Berichten via smartphone, tablet, laptop of pc (zoals Whatsapp, Snapchat)
- Sociale netwerken (zoals Facebook, Twitter)
- Forums (zoals Fok.nl, Tweakers.net)

Vraag 36. Hoe vaak ben je actief op sociale media?

- ☐ (Bijna) nooit → **Ga naar vraag 38**
- ☐ Minder dan 1 dag per week
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 of 3 dagen per week
- ☐ 4 of 5 dagen per week
- ☐ (Bijna) elke dag

De volgende vraag gaat over jouw ervaring met sociale media.

Vraag 37. Kun je van de onderstaande ervaringen aangeven hoe vaak je deze hebt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Zeerv vaak
Hoe vaak vind je het moeilijk om met sociale media te stoppen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak zeggen anderen (bijvoorbeeld ouders of vrienden) dat je minder tijd zou moeten besteden aan sociale media?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak gebruik je liever sociale media dan dat je in het echt tijd met anderen doorbrengt (bijvoorbeeld vrienden of ouders)?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak voel je je onrustig, gestrest of geïrriteerd wanneer je geen sociale media kunt gebruiken?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak raffel je je huiswerk af om sociale media te gebruiken?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak ga je sociale media gebruiken omdat je je rot voelt?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak kom je slaap te kort door sociale media?	☐	☐	☐	☐	☐

De volgende vraag gaat over gamen. Met games bedoelen we alle spellen/spelletjes die je speelt op een smartphone, tablet, laptop, pc, Mac of spelcomputer (zoals Playstation, Wii, Xbox).

Vraag 38. Hoe vaak speel je games?

- ☐ (Bijna) nooit → **Ga naar vraag 40**
- ☐ Minder dan 1 dag per week
- ☐ 1 dag per week
- ☐ 2 of 3 dagen per week
- ☐ 4 of 5 dagen per week
- ☐ (Bijna) elke dag

De volgende vraag gaat over jouw ervaring met gamen.

Vraag 39. Kun je van de onderstaande ervaringen aangeven hoe vaak je deze hebt?

Kruis op iedere regel één vakje aan.

	Nooit	Zelden	Soms	Vaak	Zeerv vaak
Hoe vaak vind je het moeilijk om met gamen te stoppen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak zeggen anderen (bijvoorbeeld ouders of vrienden) dat je minder tijd zou moeten besteden aan gamen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak ga je liever gamen dan dat je in het echt tijd met anderen doorbrengt (bijvoorbeeld vrienden of ouders)?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak voel je je onrustig, gestrest of geïrriteerd wanneer je niet kunt gamen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak raffel je je huiswerk af om te gaan gamen?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak ga je gamen omdat je je rot voelt?	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe vaak kom je slaap te kort door gamen?	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag 40. Heb je wel eens last van oorsuizen of een piep of getik in je oren?

- ☐ Nooit → Ga naar vraag 43
- ☐ Soms
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd

Vraag 41. Wanneer heb je daar last van?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Altijd
- ☐ Na een popfestival, popconcert, houseparty of dance event
- ☐ Na een discotheekbezoek
- ☐ Na een school- of verenigingsfeest
- ☐ Na het luisteren met een hoofdtelefoon, smartphone of ipod/mp3/mp4 speler
- ☐ Na het zelf maken van muziek (bespelen instrument, spelen/zingen in band/orkest/koor/draaien als dj)
- ☐ Na het werken in lawaaierige omstandigheden
- ☐ Na het uitoefenen van een hobby/sport die met lawaai gepaard gaat (schieten, motorrijden)
- ☐ Na een andere gelegenheid, nl _____

Vraag 42. Draag je bij die gelegenheden gehoorbescherming?

- ☐ Nooit
- ☐ Soms
- ☐ Vaak
- ☐ Altijd

Vraag 43. Heb je ooit met iemand gezoend (tongzoenen)?

- ☐ Ja
- ☐ Nee, nooit → **Ga naar vraag 46**

Vraag 44. Heb je ooit geslachtsgemeenschap gehad?

POP UP: *Sommigen noemen dit 'seks hebben' of 'neuken'.*

- ☐ Ja, regelmatig
- ☐ Ja, een paar keer
- ☐ Ja, 1 keer
- ☐ Nee, nooit → **Ga naar vraag 46**

Vraag 45. Heb je altijd een condoom gebruikt toen je geslachtsgemeenschap had?

- ☐ Ja, altijd
- ☐ Nee, niet altijd
- ☐ Nee, nooit
- ☐ Ik weet het niet meer

Vraag 46. Hoe heb je deze vragenlijst ingevuld?

Je mag meer dan één antwoord geven.

- ☐ Op een pc of laptop
- ☐ Op een tablet
- ☐ Op een smartphone
- ☐ Op papier